

■ Спадчына ў законе

З ХОБІ ДАВЯДЗЕЦЦА РАЗВІТАЦЦА

Як будзе прымяняцца ўказ Прэзідэнта аб ахове артэфактаў?

КЛАНДАЙК ДЛЯ КАПАЛЬНІКАЎ

— Беларусь ператварылася ў своеасаблівы кландайк для чорных капальнікаў. Асабліва пасля таго, як у Расіі была ўведзена жорсткая забарона ў дачыненні да такіх людзей, — лічыць дырэктар Інстытута гісторыі Вячаслаў ДАЊІЛОВІЧ. — У выніку яны пачалі дзейнічаць тут — бо ў нас фактычна адзіная Саюзная строгія метады ўздзеяння на чорных капальнікаў. Цэлымі камандамі да нас прыязджалі расіяне, асабліва ў памежныя рэгіёны, на Магілёўшчыну, куды бліжэй дабрацца і лягчэй вывезці адтуль прадметы. Сёння гандаль археалагічнымі артэфактамі ператварыўся ў вялізны бізнес. Існуюць асобныя чорныя рынкі, на якіх адбываецца абарачэнне такіх каштоўнасцяў. Дзейнічаюць яны і ў нас. Ёсць людзі, якія жывуць з такога незаконнага «промыслу». Гэта недапушчальна, такая практыка павінна быць спынена. Думаю, дзякуючы падпісанню Прэзідэнтам гэтага ўказа ўдасца выправіць сітуацыю.

На мяжы Дзятлаўскага і Навагрудскага раёнаў з могільнікаў з каменнымі надмагіллямі даставаліся косці, з якіх здымаліся металічныя рэчы. Відавочна, што чалавек, які капаў, разумеў, што гэта пахаванні.

НА АРТЭФАКТЫ — З БУЛЬДОЗЕРАМ!

Многія капальнікі сцвярджаюць, што «паляванне» на археалагічныя артэфакты — для іх любімая справа. Выязджаючы за межы гарадоў, здабываючы рэдкія карты, знаходзячы цікавыя прадметы, яны нібы «дакранаюцца да мінулага». Аднак калі зняць ружовыя акулёры і паглядзець на сітуацыю больш рэалістычна, можна ўбачыць, што за такой забавай часта хаваецца проста імкненне да нажывы. І размежаваць гэтыя два полюсы капальніцтва даволі цяжка.

«Царскія манеты з зямлі». Уладальнік гатовы пераслаць іх і ў Расію.

— Велізарная колькасць людзей з металадэтэктарамі наносіла шкоду менавіта тым помнікам, дзе меліся рэчы з каляровымі металамі, — упэўнены намеснік дырэктара па навуковай працы Інстытута гісторыі Вадзім ЛАКІЗА. — Іх цікавіла найперш тое, што затым можна было прадаць на аўкцыёнах. Неаднаразова чорных капальнікаў лавілі на тых месцах, якія ўключаны ў дзяржаўны спіс гісторыка-культурнай спадчыны. Неяк на такіх аб'ектах злавілі людзей з металадэтэктарамі, якія дайшлі да

Срэбная манета XVI стагоддзя з выявай Стэфана Баторыя свабодна прадаецца на сайце Аy.by за 3 млн рублёў.

таго, што нават прыгналі бульдозеры і ў ахоўнай зоне праводзілі свае несанкцыянаваныя «даследаванні». І такіх прыкладаў велізарная колькасць. На мяжы Дзятлаўскага і Навагрудскага раёнаў з могільнікаў з каменнымі надмагіллямі даставаліся косці, з якіх здымаліся металічныя рэчы. Відавочна, што чалавек, які капаў, разумеў, што гэта пахаванні. Тое ж рабілася і ля вёскі Колатава Гродзенскага раёна. Калі мы прыехалі праводзіць археалагічныя даследаванні, мясцовыя жыхары паказвалі нам параскіданыя косці... У Мядзельскім раёне нашы калегі праводзілі даследаванні і пабачылі там толькі тую драбязу, якой немагчыма гандляваць. У той жа час у інтэрнэце прадаецца пасудзіна з металічнымі ўпрыгожаннямі, за якую просяць 800 долараў. А яна магла быць узятая толькі з кургана... Капальнікі часам кажуць, што яны вельмі моцна любяць гісторыю, што выязджаюць на прыроду для таго, каб адпачыць з металадэтэктарам. Можна, ёсць і такія людзі. Аднак для таго, каб навесці парадак у справе археалагічных даследаванняў,

трэба спачатку «адсячы» групу па-рушальнікаў. А далей паглядзім, як будзе разгортвацца сітуацыя.

ГЭТА НЕ РЫБАЛКА І НЕ ПАЛЯВАННЕ

Загадчыца Цэнтра гісторыі да-індустрыяльнага грамадства Інстытута гісторыі Вольга ЛЯЎКО расказала, што адразу пасля выхаду ўказа Прэзідэнта да іх прыйшоў ліст. Яго аўтар запытваўся, як новаўвядзенне ў заканадаўстве паўплывае на «звычайных» людзей, для якіх капальніцтва — гэта хобі. Ён абяцаў, што не будзе раскопваць курганоў, месцаў баёў, іншых помнікаў археалогіі — будзе проста хадзіць па полі з металашукальнікам, падымаць сабе настрой. Запытваўся, як у новых умовах ён зможа працягваць займацца такой дзейнасцю?.. На гэта спецыяліст адказала:

— Адпачынку такога роду быць не можа. Часам капальніцтва па-раўноўваюць з паляваннем, рыбалкай — аднак гэта зусім розныя рэчы. Папуляцыя і жывёл, і птушак узнаўляецца, а артэфакты існуюць толькі ў адзінкавых экзэмплярах. Калі капальнікі ўваходзяць у азарт, яны забываюць пра сумленне. І ніякага кансэнсусу тут быць не павінна. Яны не супраць папрацаваць у навуковых экспедыцыях. Аднак чалавек, апантаны калекцыянаваннем і продажам артэфактаў, і ў даследчай пазіцыі будзе мець спакусу займацца тым жа. Трэба выкараняць гэтую любоў да бездаказнага рабавання каштоўнасцяў... З гэтым хобі давядзецца расстацца і тым, хто так адпачывае, і тым, хто мэтанакіравана капае на продаж.

ВАЖНА, ДЗЕ ЗНАЙШЛІ

Аднак праблема не толькі ў тым, што страчваецца каштоўнасці. Важна яшчэ і тое, дзе яны былі знойдзены. Адзінкавыя артэфакты не даюць

ўяўлення пра тое, што ж адбывалася ў мінулым. Пра гэты аспект праблемы распавёў загадчык аддзела захавання і выкарыстання археалагічнай спадчыны Інстытута гісторыі Андрэй ВАЙЦЯХОВІЧ:

— Па-першае, мы сутыкаемся з тым, што на некаторых вельмі важных археалагічных помніках культурны слой, у якім захоўваюцца артэфакты, цалкам выбіты. Ужо не так шмат засталася цэлых аб'ектаў — неабходна іх захаваць. Праз пару дзесяцігоддзяў помнікаў эпохі Сярэднявечча ў Беларусі можа не застацца ўвогуле. Па-другое, вельмі шмат артэфактаў знаходзіцца на руках у людзей. Важная не сама гістарычная рэч, а кантэкст — адкуль яна паходзіць. Таму, па-трэцяе, неабходна стварэнне базы — дзе знойдзены прадметы?.. Указ дапамагае ўсе гэтыя праблемы вырашыць.

Сёння гандаль археалагічнымі артэфактамі ператварыўся ў вялізны бізнес. Існуюць асобныя чорныя рынкі, на якіх адбываецца абарачэнне такіх каштоўнасцяў. Дзейнічаюць яны і ў нас.

Як бачым, змены ў заканадаўстве дапамогуць усур'ёз навесці парадак у справе аховы нашай археалагічнай спадчыны. Да 1 студзеня 2017 года ўсе калекцыянеры маюць час зарэгістраваць свае артэфакты ў дзяржаўным рэестры. А ўладальнікам металадэтэктараў давядзецца прадаць гэтыя прылады і знайсці сабе іншую крыніцу даходаў і справу для душы.

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ.

■ Падарожжа ў часе

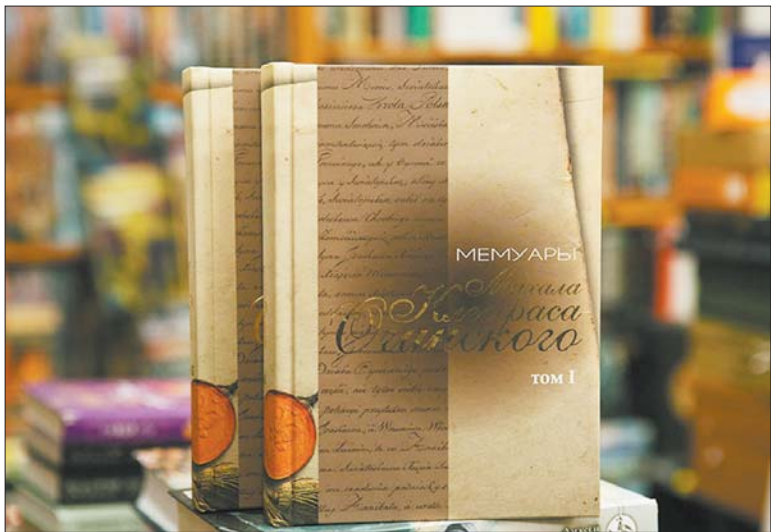
ВЯРНУЦЦА НА РАДЗІМУ...

У МЕМУАРАХ АГІНСКАГА — НІ СЛОВА ПРА МУЗЫКУ

Адкрываць для сябе новыя старонкі ў біяграфіі нашых слаўтых землякоў ніколі не позна. І хоць летась мы ўжо адсвяткавалі 250-гадовы юбілей Міхала Клеафаса Агінскага, кнігі, прысвечаныя гэтай выдатнай асобе, варта разгарнуць і цяпер. «Час і музыка Міхала Клеафаса Агінскага» Анджэя Залускага і «Ген Агінскага» Івы Залускага (дапоўненае выданне) — гэта творы, напісаныя нашчадкамі кампазітара на падставе тых матэрыялаў, якія ўдалося адшукаць ужо ў наш час. Акрамя таго, упершыню ў перакладзе на рускую мову выйшлі мемуары самога Агінскага. Усе гэтыя выданні пабачылі свет у выдавецтве «Чатыры чвэрці».

— Калі прачытаць усе тры кнігі, вобраз Агінскага зробіцца для нас зусім ясным. І музыка стане зразумелай, і роля ў гісторыі, і вяртанне на Радзіму, — лічыць дырэктар выдавецтва Ліліяна АНЦУХ. — Цікава, што Агінскі не лічыў сябе кампазітарам! Гэта адкрылася нам пасля праведзенай працы па перакладзе мемуараў. У іх няма ні слова пра музыку. Яны пра грамадскія сувязі, якія былі ў Агінскага ў той час з пэўнымі асобамі. Гэта імператрыца Кацярына, Напалеон, Аляксандр I, Тадэвуш Касцюшка, з якімі ён пастаянна кантактаваў. Мы бачым усё вачыма сведкі, які жыву тады, таму і чытаецца ўсё цікава. Тут і гісторыкі, і аматары знойдуць шмат новых звестак.

Мемуары Агінскага — сапраўднае падарожжа ў часе. Разам з аўтарам чытач трапляе на балы і афіцыйныя прыёмы да знатных асоб, назірае за палітычнымі падзеямі, якія адбываюцца ў розных еўрапейскіх краінах. Можна нават прачытаць нататкі пра Літву і літвінаў — так, як бачылася гэта Агінскаму.

— У мемуарах — назвы тысяч населеных пунктаў, вялікіх і маленькіх, гарадоў, што існуюць і ўжо не існуюць, імёны цывільных і ваенных асоб. У сучасным прачытанні было складана вызначыць дакладныя гістарычныя рэаліі, — адзначае перакладчык Леанід КАЗЫРА. — Хачу сказаць пра Агінскага не як пра кампазітара, а як пра майстра слова. Ён вельмі дакладны назіральнік, выдатны псіхолаг, які ўмее даваць вычарпальны характарыстыкі людзям. У яго мемуарах вельмі шмат эпітэтаў. Эпітэтаў, у якіх нешта апісваецца, таксама вельмі шмат... Мы імкнуліся максімальна поўна паказаць гэтага выдатнага чалавека і апавядальніка.

Можна ўпэўнена сказаць, што гэтыя тры выданні пра кампазітара надзейна ўпішуць Агінскага ў нашу культуру. Вялікі кампазітар не трапіць у шэраг тых, каго беларуская нацыя «адала» іншым.

Гэтыя ўспаміны — пра грамадскія сувязі, якія былі ў кампазітара ў той час з пэўнымі асобамі. Гэта імператрыца Кацярына, Напалеон, Аляксандр I, Тадэвуш Касцюшка, з якімі ён пастаянна кантактаваў.

— Мне заўсёды здзіўляў лёс нашай беларускай культуры, — заўважае перакладчыца Алена ЧЫЖЭЎСКАЯ. — Мы «раздалі» сваіх вялікіх людзей усяму свету. Дастаеўскага падарылі рускім, Міцкевіча — польскай культуры. Неяк мне давялося быць у Польшчы, і адна настаўніца-экскурсаводка сталага веку сказала, што 70% выдатных людзей Польшчы — беларускага паходжання. Тое ж самае атрымалася і з Агінскім. Яго славетны паланез, натуральна, чулі ўсе. Аднак наконт паходжання асобы сумняваліся: «Ці то наш ён, ці то не наш...» А пра тое, што ён быў настолькі рознабаковым, нават не здагадаліся. Цяпер у нас надышоў вельмі цікавы час. Калі нам трэба вярнуць тое, што мы мелі і пра што забыліся. Нам неабходна гэта, каб ажывіць сваю нацыянальную самасвядомасць і самапавагу, без якіх у свеце нас не будучы паважаць. Хочацца прыгадаць радкі з Евангелля: «Быў час раскідваць камяні. А цяпер час збіраць камяні...»

Кнігі пра Агінскага вартыя таго, каб іх прачытаў кожны беларус. І калі мы апынемся далёка ад роднага краю, гэтыя творы, як і музыка кампазітара, дапамогуць вярнуцца на Радзіму...

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ.